

ระเบียบวิธีวิจัย เชิงคุณภาพ

จากแนวคิด
กฤษฎี
สู่การปฏิบัติ

พิมพ์ครั้งที่

3

ชำนาญ ปาณวงษ์



สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยนเรศวร
Naresuan University Publishing House
www.nupress.grad.nu.ac.th



สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยนเรศวร
Naresuan University Publishing House

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร 99 หมู่ 9 อาคารมหาธรรมราชา ชั้น 1 มหาวิทยาลัยนเรศวร
ตำบลท่าโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก 65000 โทร. 0 5596 8833-8836 E-mail : nuph@nu.ac.th

www.nupress.grad.nu.ac.th สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยนเรศวร @nupress

สงวนลิขสิทธิ์ ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 โดยสำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยนเรศวร ห้ามทำซ้ำ ตัดแปลง เผยแพร่ต่อสาธารณชนไม่ว่าส่วนใด ส่วนหนึ่งของหนังสือเล่มนี้ ไม่ว่าในรูปแบบใด นอกจากนี้ได้รับอนุญาตเป็นลายลักษณ์อักษรจากสำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยนเรศวร เท่านั้น

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของสำนักหอสมุดแห่งชาติ

National Library of Thailand Cataloging in Publication Data

ชานัญ ปานวางษ์.

ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ : จากแนวคิดทฤษฎีสถิติการปฏิบัติ. -- พิมพ์ครั้งที่ 3. -- พิษณุโลก : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2567.
248 หน้า.

1. วิจัยเชิงคุณภาพ. I. ชื่อเรื่อง.

001.42

ISBN 978-616-426-340-6

ISBN (e-book) 978-616-426-150-1

สพ.น. 63

ราคา 250 บาท

พิมพ์ครั้งแรก ตุลาคม พ.ศ. 2562 | พิมพ์ครั้งที่ 2 ตุลาคม พ.ศ. 2563 | พิมพ์ครั้งที่ 3 มีนาคม พ.ศ. 2567

จัดพิมพ์โดย สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยนเรศวร

วางจำหน่ายที่

1. ศูนย์หนังสือแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ถนนพญาไท แขวงวังใหม่ เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ 10330 โทร. 0 2218 9812
2. ศูนย์หนังสือมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ถนนงามวงศ์วาน แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900 โทร. 0 2579 0113
3. ศูนย์หนังสือมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ถนนพระจันทร์ แขวงพระบรมมหาราชวัง เขตพระนคร กรุงเทพฯ 10200 โทร. 0 2613 3899
4. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยนเรศวร
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร อาคารมหาธรรมราชา จังหวัดพิษณุโลก 65000 โทร. 0 5596 8833-8836

ประธานกองบรรณาธิการ
กองบรรณาธิการ

รองศาสตราจารย์ ดร. กรองกาญจน์ ชูพิทยั คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร
รองศาสตราจารย์ ดร. สุชาติ แย้มเม่น • รองศาสตราจารย์สุทัศน์ เข็มวัฒนา • รองศาสตราจารย์ ดร. ศักดา สมกุล •
รองศาสตราจารย์ ดร. เกตุจันทร์ จำปาไชยศรี • ศาสตราจารย์ ดร. พญ. สุชาติ พงษ์เจริญ •
ศาสตราจารย์ ดร. ภญ. กรรณก อัจฉรินทร์ • รองศาสตราจารย์ ดร. นิธรา กิจจิระวุฒิมงษ์ •
ศาสตราจารย์ ดร. สุธิสา ถาน้อย • รองศาสตราจารย์ ดร. กิตติมา ชาญวิชัย • รองศาสตราจารย์ ดร. รุ่งโรจน์ แก้วโล •
รองศาสตราจารย์ นาวาโท ดร. วัฒนชัย หมั่นยิ่ง • รองศาสตราจารย์ ดร. วิชิต พลพุทธรักษา •
รองศาสตราจารย์ ดร. พงศ์พันธ์ กิจสนาโยธิน • ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ยูยงค์ จันทร์วิจิตร •
ผู้ช่วยศาสตราจารย์จรรยาภักดิ์ สุวพันธ์ • พีซี ทั่วมใจดี • นวิพรรณ ดันดีพลาน

ประสานงาน
ฝ่ายขาย/การเงิน
ออกแบบปก
ออกแบบรูปเล่ม
พิมพ์ที่

ภักดีณี เทิดสิทธิ์กุล
พิมพ์พรอนต์ ดวงลาโรจน์ • วสันต์ มาสวัสดิ์
สรญา แสงเย็นพันธ์
สรญา แสงเย็นพันธ์
บริษัท กู๊ดเลด พรินท์ติ้ง แอนด์ แพคเกจจิ้ง กรุ๊ป จำกัด 6/1 ซอยเสรีไทย 58 แขวงมีนบุรี เขตมีนบุรี กรุงเทพมหานคร 10510



สำนักพิมพ์นี้เป็นสมาชิกสมาคมนักจัดพิมพ์
และผู้อำนวยการสำนักพิมพ์ประเทศไทย
<https://pubat.or.th>



พิมพ์บน
กระดาษคุณภาพ เพื่อลดผลกระทบต่อ
สิ่งแวดล้อมและสุขภาพ

กรณีต้องการสั่งซื้อหนังสือปริมาณมาก หรือเช่าชั้นเรียนติดต่อได้ที่ฝ่ายจัดจำหน่ายสำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยนเรศวร
โทร. 0 5596 8836 Email : nuph@nu.ac.th



คำนำ

การวิจัยเชิงคุณภาพได้รับการนำไปใช้ในการดำเนินวิจัยอย่างหลากหลายที่เป็นเช่นนี้ เพราะกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพเข้าถึงกลุ่มผู้ให้ข้อมูลมากกว่า ซึ่งนักวิจัยที่ใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพนั้นจะต้องเข้าไปสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลเพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นจริงตามสภาพการณ์ แล้วจึงนำมาถ่ายทอดให้แก่ผู้ที่หิбыกงานวิจัยขึ้นมาอ่าน ซึ่งกระบวนการเหล่านี้จะต้องได้รับการฝึกฝนมาเป็นอย่างดี หากผู้ที่ไม่ม่ประสบการณ์ในเรื่องดังกล่าว นับว่าเป็นเรื่องที่ยากยิ่ง ดังนั้นในการหาทางลัดสำหรับผู้ที่ม่ประสบการณ์น้อยหรือม่ประสบการณ์ก็ควรที่จะศึกษาจากประสบการณ์ของนักวิจัยท่านอื่น ๆ ซึ่งจะต้องเลือกให้สอดคล้องกับบริบทที่ตนจะศึกษา

หนังสือระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ จากแนวคิด ทฤษฎี สู่อการปฏิบัติเล่มนี้ได้เรียบเรียงขึ้นจากการศึกษาตำรา เอกสาร และงานวิจัยต่าง ๆ ทั้งจากต่างประเทศ ในประเทศ จากงานวิจัยของนักวิจัยท่านอื่น และงานวิจัยที่ผู้เขียนได้ทำการวิจัยด้วยตนเอง โดยเริ่มตั้งแต่ภาคทฤษฎี จนถึงการปฏิบัติและตัวอย่างของงานวิจัยที่สอดคล้องกับทฤษฎีนั้น ๆ ทั้งนี้เพื่อให้ผู้อ่านหนังสืออยู่ในขณะนี้ได้มองเห็นภาพรวมของแนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่จะออกมา นอกจากนี้ผู้อ่านยังสามารถพลิกแพลงแนวคิด ทฤษฎี แนวปฏิบัติ ไปใช้ในงานวิจัยของตนได้ เพื่อให้เกิดการสร้างสรรคในวิธีดำเนินการวิจัยให้มากยิ่งขึ้น ได้ข้อมูลที่เป็นจริงตามสภาพการณ์มากที่สุด

ผู้เขียนหวังเป็นอย่างยิ่งว่าหนังสือเล่มนี้จะก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้เริ่มต้นศึกษา จนผู้ที่ทำการศึกษาวิจัยโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพเป็น จนสามารถทำการวิจัยได้สำเร็จลุล่วง

ชำนาญ ปาณวงษ์

สารบัญ

บทที่ 1 ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ..... 1

- » ความหมาย ความสำคัญของระเบียบวิธีวิจัย..... 1
- » ความหมาย ความสำคัญของระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ..... 2
- » ลักษณะเฉพาะของระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ..... 4
- » รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ 7
- » คุณภาพของงานวิจัยเชิงคุณภาพ..... 8
- » ข้อพึงระวังในการวิจัยเชิงคุณภาพ 10
- » จริยธรรมการวิจัยเชิงคุณภาพ 11

บทที่ 2 การกำหนดชื่อเรื่องที่เหมาะกับการวิจัยเชิงคุณภาพ..... 19

- » การกำหนดปัญหา..... 21
- » การตั้งชื่อเรื่อง 22

บทที่ 3 การเขียนความเป็นมาและปัญหาการวิจัยเชิงคุณภาพ 31

- » การเขียนความเป็นมา 31
- » คำถามการวิจัย..... 36

บทที่ 4 การกำหนดวัตถุประสงค์การวิจัยเชิงคุณภาพ..... 43

- » การกำหนดวัตถุประสงค์การวิจัย 43
- » การเขียนวัตถุประสงค์..... 46

บทที่ 5 การกำหนดขอบเขตการวิจัยเชิงคุณภาพ53

- » การกำหนดขอบเขตของการวิจัย.....53
- » ตัวอย่างการเขียนขอบเขตของงานวิจัย.....55

บทที่ 6 การศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยเชิงคุณภาพ.....63

- » ความหมายและความสำคัญของการทบทวนวรรณกรรม63
- » ประโยชน์ของการทบทวนวรรณกรรม.....64
- » ลักษณะของวรรณกรรมที่ควรนำมาทบทวน67
- » แหล่งสืบค้นวรรณกรรม68
- » ขั้นตอนการทบทวนวรรณกรรม72

บทที่ 7 ขั้นตอนการวิจัยเชิงคุณภาพ.....81

- » การออกแบบการวิจัย.....81
- » ลักษณะของการออกแบบการวิจัย84
- » การเลือกสนามการวิจัย.....93
- » หลักการเลือกสนาม94
- » การเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูล.....97
- » การทำงานภาคสนาม 107

บทที่ 8 การสร้างเครื่องมือการวิจัยเชิงคุณภาพ.....119

- » การสังเกต 119
- » การสัมภาษณ์..... 127
- » การสนทนากลุ่ม 130

บทที่ 9 การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพ 145

- » การบันทึกภาคสนาม..... 145
- » ภาพถ่าย..... 151
- » การรวบรวมข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ..... 154

บทที่ 10 การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพ 157

- » เงื่อนไขการวิเคราะห์ข้อมูล..... 157
- » การตรวจสอบข้อมูล..... 160
- » ขั้นตอนในการวิเคราะห์ข้อมูล..... 173

บทที่ 11 การนำเสนอผลการวิจัยเชิงคุณภาพ..... 199

- » ส่วนประกอบของรายงานวิจัย..... 200
- » การวางแผนการเขียนรายงานวิจัย 200
- » การเขียนรายงานฉบับเต็ม..... 202
- » ลักษณะของรายงานวิจัยที่ดี..... 208

ภาคผนวก ตัวอย่างงานวิจัยเชิงคุณภาพ..... 211

ดัชนี..... 236

”

เมื่อเอ่ยคำว่าวิจัย หลายคนคงนึกกริ่งเกรงในใจว่า เป็นเรื่องยาก เป็นเรื่องที่ไม่อยากเข้าไปข้องแะด้วยประการใด ๆ ทั้งปวง กระนั้นก็ตามทีในฐานะที่เรา ๆ ท่าน ๆ อยู่ในแวดวงวิชาการแล้ว จะปฏิเสธวิจัยไปไม่ได้เลย ดังนั้นจึงควรหันมาทำความเข้าใจเพื่อให้คลายความกังวลดังกล่าว

“

- ชำนาญ ปาณาวงษ์ -



CHAPTER

01

ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ

ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพจากแนวคิดทฤษฎีสู่การปฏิบัติ



ความหมาย ความสำคัญของระเบียบวิธีวิจัย

เมื่อกล่าวถึงความหมายของคำว่าระเบียบวิธีวิจัยนั้นจำเป็นจะต้องศึกษาจากความหมายของผู้รู้อื่น ๆ ดังต่อไปนี้

นงลักษณ์ วิรัชชัย (2560, ออนไลน์) กล่าวว่า คำว่าวิธีวิทยาตรงกับศัพท์ภาษาอังกฤษว่า methodology (meta + hodos = way) + logie ตามรากศัพท์วิธีวิทยา หมายถึง วิทยาการหรือการศึกษาที่มีระบบเกี่ยวกับวิธีการหรือเทคนิควิธี คำว่า “วิธีวิทยาการวิจัย” จึงมีความหมายครอบคลุมระเบียบวิธีดำเนินการทุกขั้นตอนในการวิจัย ได้แก่ การกำหนดปัญหาวิจัย การศึกษาเอกสารและรายงานที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย การกำหนดสมมติฐานการวิจัย การกำหนดกลุ่มประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง การสร้างเครื่องมือวิจัย การรวบรวม การนำเสนอ การวิเคราะห์ และการแปลความหมายผลการวิเคราะห์ข้อมูลซึ่งรวมอยู่ในวิธีวิทยาทางสถิติ ตลอดจนเทคนิควิธีการวัดและการประเมินผล

ในขณะที่ รัตนะ บัวสนธ์ (2551, น. 8) ได้อธิบายว่าระเบียบวิธีวิจัย หมายถึง โลกทัศน์ (World view) หรือบางทีก็เรียกว่า กระบวนทัศน์ (Paradigm) ทฤษฎี หลักการ และการดำเนินงานที่ครอบคลุมทุกขั้นตอนตั้งแต่การกำหนดกรอบปัญหาการวิจัยจนกระทั่งการนำผลการวิจัยไปเผยแพร่และใช้ประโยชน์ สำหรับพจนานุกรมศัพท์ศึกษาศาสตร์ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2555, น. 548) ได้ใช้คำว่า วิธีวิทยาการวิจัย (research methodology) ซึ่งให้ความหมายว่า ศาสตร์ว่าด้วยวิธีการวิจัย (research methods) ซึ่งใช้ในการศึกษา ค้นคว้า แสวงหา ความรู้ความจริงและการประดิษฐ์นวัตกรรมในด้านต่าง ๆ ระเบียบวิธีวิจัยแบ่งได้หลาย ประเภทขึ้นอยู่กับเกณฑ์ที่ใช้ในการแบ่ง เช่น ถ้าใช้การควบคุมตัวแปรเป็นการแบ่ง ประเภทสามารถจำแนกวิธีวิจัยเป็นวิธีทดลอง (experimental methods) และ วิธีไม่ทดลอง (non-experimental methods) ถ้าใช้ลักษณะข้อมูลและการออกแบบ วิจัยเป็นเกณฑ์แบ่งประเภท สามารถจำแนกระเบียบวิธีวิจัยเป็นระเบียบวิธีเชิงปริมาณ (quantitative methods) ระเบียบวิธีเชิงคุณภาพ (qualitative methods) และ ระเบียบวิธีเชิงผสม (mix methods)

ดังนั้นอาจสรุปได้ว่า ระเบียบวิธีวิจัยนั้นหมายถึง กระบวนการที่นักวิจัยใช้ในการดำเนินการวิจัยตั้งแต่ต้นจนเสร็จสิ้นกระบวนการวิจัยในครั้งนั้น ๆ ซึ่งจะเริ่มตั้งแต่การกำหนดปัญหา การกำหนดแนวทางในการศึกษาเอกสาร การกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย การกำหนดวัตถุประสงค์และสมมติฐาน การกำหนดกลุ่มเป้าหมาย การกำหนดเครื่องมือที่ใช้ การเก็บและรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล การสรุปผลการวิจัย ตลอดจนการเผยแพร่ผลการวิจัยนั้น ๆ



ความหมาย ความสำคัญของระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ

จากความหมายของคำว่าวิจัยที่เราได้รู้มาแล้ว ต่อไปผู้เขียนจะนำเสนอถึง ความหมายของคำว่าระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งได้มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายไว้เบื้องต้นดังนี้

CHAPTER

02

การกำหนดชื่อเรื่องที่เหมาะสม กับการวิจัยเชิงคุณภาพ

ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพจากแนวคิดทฤษฎีสู่การปฏิบัติ

ชื่อเรื่องของงานวิจัยจะบอกความเป็นตัวตนของงานวิจัยเล่มนั้นว่างานเล่มนี้มีลักษณะเป็นอย่างไร ทำการศึกษาอะไร กับใคร ซึ่งหากผู้อ่านคุ้นชินกับงานวิจัยเชิงปริมาณแล้วจะพบว่าในการตั้งชื่อเรื่องของงานวิจัยเชิงปริมาณนั้นจะมีรูปแบบ (pattern) ค่อนข้างตายตัว โดยปกติในชื่อเรื่องนั้นมักจะตั้งโดยอาศัยคำถาม 3 ข้อ เป็นเบื้องต้น ได้แก่ ทำอะไร ทำกับใคร และทำอย่างไร ซึ่งหากอธิบายโดยใช้ศัพท์ในเชิงวิจัยแล้วจะพบว่า

ทำอะไร หมายถึง นักวิจัยต้องการศึกษาตัวแปรอะไร

ทำกับใคร หมายถึง นักวิจัยต้องการศึกษากับกลุ่มเป้าหมายใด

ทำอย่างไร หมายถึง นักวิจัยต้องการศึกษาในลักษณะใด

เช่นตัวอย่างชื่อเรื่องงานวิจัยเชิงปริมาณ

“ **ปัจจัยเชิงสาเหตุของพฤติกรรมเสี่ยงอย่างมีสติของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา:
การวิเคราะห์เส้นทางอิทธิพล** ”

(ตุลเดือน พันธมนาวิน, 2558) จากชื่อเรื่องนี้พบว่า นักวิจัยต้องการศึกษาว่า มีสิ่งใดบ้าง (ตัวแปรต้น) ที่เป็นสาเหตุของพฤติกรรมเสี่ยงอย่างมีสติ (ตัวแปรตาม) ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลกับนักเรียนระดับมัธยมศึกษา (กลุ่มเป้าหมาย) โดยการใช่วิธีการวิเคราะห์เส้นทางอิทธิพล (ลักษณะงานวิจัยเชิงสาเหตุ) หรือ

“ **ผลการใช้กระบวนการเรียนแบบสืบเสาะหาความรู้ร่วมกับอินโฟกราฟิก
เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดวิเคราะห์ เรื่องการเปลี่ยนแปลงของโลก
สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6** ”

(ปานิสรรา ศิลาล และกอบสุข คงมนัส, 2559) ตัวแปรต้น คือ การจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเรียนแบบสืบเสาะหาความรู้ร่วมกับอินโฟกราฟิก ตัวแปรตาม คือ ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ กลุ่มเป้าหมาย คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยเป็นงานวิจัยเชิงทดลอง

จากตัวอย่างงานวิจัยเชิงปริมาณทั้งสองที่กล่าวมาข้างต้นนั้นจะพบว่า ชื่อเรื่องของงานวิจัยเชิงปริมาณนั้นจะมีลักษณะที่เป็นรูปแบบตายตัว สามารถมองเห็นถึงกระบวนการดำเนินการวิจัยได้อย่างไม่ยากนัก อ่านชื่อเรื่องแล้วสามารถบอกได้ว่า ทำอะไร ทำกับใคร และทำอย่างไร ซึ่งต้องนับว่าเป็นจุดเด่นของงานวิจัยเชิงปริมาณ แต่เมื่อสิ่งใด ๆ มีลักษณะที่ตายตัวคงเดิม นั่นก็สะท้อนความจำเจออกมาได้เช่นกัน ความน่าสนใจเริ่มลดน้อยลง เป็นอะไรที่ซ้ำ ๆ ไม่มีอะไรเตะตาหรือดึงดูดให้อ่านหยิบงานวิจัยชิ้นนั้นขึ้นมาเพื่อการศึกษาต่อ

CHAPTER

03

การเขียนความเป็นมา และปัญหาการวิจัยเชิงคุณภาพ

ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพจากแนวคิดทฤษฎีสู่การปฏิบัติ

เมื่อนักวิจัยได้กำหนดประเด็นปัญหาเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ต้องการศึกษาปรากฏการณ์ใด อาจเริ่มด้วยประเด็นกว้าง ๆ หากแต่ต้องเป็นเรื่องที่อยากรู้ เพราะความอยากรู้นำไปสู่การแสวงหาคำตอบและสนุกกับการวิจัย ซึ่งอาจจะเป็นปัญหาความเป็นไปได้หรือแนวคิดที่สนใจ จากนั้นจึงลงมือเขียนปัญหาและความเป็นมา เพื่อให้ผู้อ่านงานวิจัยเห็นพ้องต้องกันกับผู้วิจัยว่า สิ่งที่คุณวิจัยกระทำอยู่นี้มีเหตุผลความสำคัญจำเป็นจริง ๆ ที่จะต้องศึกษาเรื่องนี้ โดยในบทนี้จะกล่าวถึงการเขียนความเป็นมาและปัญหาการวิจัยเชิงคุณภาพตามลำดับ



การเขียนความเป็นมา

ในการเขียนความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา ภูมิหลัง สุดแต่แต่หน่วยงาน หรือสถาบันแต่ละแห่งจะกำหนด ซึ่งก็ให้ความหมายเดียวกัน คือ การแสดงให้เห็นว่าทำไมผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาปัญหานี้ สอดคล้องกับจิตราภา กุณทลบุตร (2560, ออนไลน์) ได้กล่าวว่า การเขียนความสำคัญและความเป็นมาของการวิจัย

เป็นการเขียนเพื่อตอบคำถามว่าเหตุใดจึงต้องวิจัยเรื่องนี้ ข้อค้นพบจากการวิจัยจะนำมาใช้ประโยชน์อย่างไร มีความคุ้มค่าหรือไม่ในการวิจัยเรื่องดังกล่าว นิยมเขียนเป็นความเรียงที่เน้นความเป็นเหตุเป็นผล มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงของเนื้อหาสาระ โดยให้ความกระชับเข้าใจง่าย การเขียนนำเข้าสู่ปัญหาวิจัยควรเป็นเรื่องที่ใกล้ตัวปัญหา โดยเขียนให้ข้อมูลที่ชัดเจนว่า ณ เวลาปัจจุบันยังไม่มีหลักฐานงานวิจัยในอดีตที่สามารถตอบปัญหาดังกล่าวได้ และปัญหาดังกล่าวสมควรได้รับการแก้ไขด้วยการหาคำตอบ โดยกระบวนการวิจัย ในการเขียนความเป็นมาของปัญหาในงานวิจัยเชิงคุณภาพนั้นก็มีจุดเริ่มต้นไม่ต่างจากงานวิจัยเชิงปริมาณซึ่งงานวิจัยทั้งสองลักษณะนี้ก็จะแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของปัญหาด้วยกันทั้งคู่

โดยทั่วไปแล้วการเขียนส่วนนี้จะมีหลักการเขียนโดยใช้การเชื่อมโยงให้เหตุผลแบบสามเหลี่ยมหัวกลับดังนี้

กว้าง/ทั่วไป



ลึก/สรุป



ภาพที่ 1 การเขียนความเป็นมาของปัญหา

CHAPTER

04

การกำหนดวัตถุประสงค์ การวิจัยเชิงคุณภาพ

ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพจากแนวคิดทฤษฎีสู่การปฏิบัติ

จากบทที่ผ่านมา เมื่อผู้วิจัยได้ลำดับความเป็นมาและความสำคัญของ
ปัญหา รวมถึงการตั้งคำถามการวิจัยได้แล้ว ในบทนี้จะกล่าวถึงการกำหนดวัตถุประสงค์
ของการวิจัยเชิงคุณภาพ พร้อมกับตัวอย่างของการกำหนดวัตถุประสงค์ของการวิจัย



การกำหนดวัตถุประสงค์การวิจัย

ก่อนที่ผู้เขียนจะแนะนำการกำหนดวัตถุประสงค์รวมไปถึงวิธีการเขียนนั้น
ผู้เขียนใคร่ขออธิบายถึงคำว่าวัตถุประสงค์พอเป็นสังเขปดังนี้

ตามพจนานุกรมศัพท์ศึกษาศาสตร์ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2555,
น.379) ได้กล่าวว่า วัตถุประสงค์ ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Objective ซึ่งให้ความหมาย
ไว้ 3 ลักษณะดังนี้

ลักษณะที่ 1 ในการเรียนการสอน หมายถึง ข้อความที่แสดงเจตจำนง
ของผู้สอนและผู้เรียนซึ่งต้องการให้ผู้เรียนบรรลุผลสำเร็จ เช่น ความรู้ ความคิด
ความสามารถและความดี หรืออย่างใดอย่างหนึ่งซึ่งต้องสามารถวัดและประเมินผลได้
ส่วนในระดับการวางแผนการสอนใช้คำว่า จุดประสงค์

ลักษณะที่ 2 ในการบริหาร หมายถึง เจตจำนงหรือข้อความที่ระบุผลสำเร็จของนโยบาย มาตรการ แผน โครงการ การปฏิบัติงานทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ มีลักษณะสำคัญ คือ วัตถุประสงค์นั้นสามารถปฏิบัติได้ วัดและประเมินได้ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาต่อไป

ลักษณะที่ 3 ในการวิจัย หมายถึง ข้อความที่ต้องการจะหาคำตอบและสามารถทดสอบหรือพิสูจน์ได้

เมื่อนำวัตถุประสงค์มารวมกับคำว่า การวิจัยจะได้ว่า วัตถุประสงค์การวิจัย หมายถึง การที่ผู้วิจัยต้องการให้ผลของการวิจัยนั้นบรรลุตามที่ตั้งไว้ดังเช่น สติน พันธุ์พินิจ (2551, น. 73) ได้กล่าวว่า วัตถุประสงค์การวิจัยเป็นเสมือนเข็มทิศ การดำเนินการวิจัย ช่วยให้เรารู้ว่าจะค้นหาคำตอบอะไรจากข้อคำถามบ้าง การกำหนดวัตถุประสงค์การวิจัยก็เป็นการจำแนกประเด็นการวิจัยหรือตัวแปรออกมาให้เห็นเป็นข้อๆที่ชัดเจน มีความเป็นวัตถุประสงค์ และสามารถดำเนินการวิจัยอย่างเป็นรูปธรรมซึ่งเราจะมีจะคุ้นชินกับวัตถุประสงค์การวิจัยเชิงปริมาณกันมาเป็นอย่างดีแล้ว กล่าวคือ วัตถุประสงค์ของการวิจัยเชิงปริมาณนั้นโดยทั่วไปส่วนใหญ่จะมุ่งวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร โดยเฉพาะ ตัวแปรอิสระ กับตัวแปรตาม ในขณะที่การวิจัยเชิงคุณภาพนั้น อารีย์วรรณ อ่วมตานี (2549, น. 22) ได้กล่าวว่า วัตถุประสงค์สำหรับงานวิจัยเชิงคุณภาพนั้นจะให้ความสำคัญแก่องค์ประกอบส่วนที่เป็นนามธรรมของมนุษย์ กล่าวคือ ความรู้สึกนึกคิดและความสัมพันธ์ของสิ่งเหล่านั้นกับสภาพแวดล้อมในปรากฏการณ์นั้น ๆ ดังนั้นวัตถุประสงค์การวิจัยจึงมุ่งไปที่ การทำความเข้าใจความหมายและกระบวนการ ไม่ใช่การหาความถูกต้องของสิ่งที่ปรากฏอยู่ดังเช่นวิธีการของการวิจัยเชิงปริมาณ

ดังนั้นผู้เขียนจึงขอสรุปตามที่กล่าวอ้างข้างต้นว่า วัตถุประสงค์การวิจัยนั้น หมายถึงจุดหมายปลายทางของงานวิจัยที่ต้องการให้บรรลุหรือไปถึงนั่นเอง

CHAPTER

05

การกำหนดขอบเขต การวิจัยเชิงคุณภาพ

ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพจากแนวคิดทฤษฎีสู่การปฏิบัติ

จากบทที่ผ่านมา ผู้เขียนได้เสนอให้เห็นว่าวัตถุประสงค์ของการวิจัยนั้น เป็นส่วนที่สำคัญ เพื่อบอกให้ทราบว่าผู้วิจัยต้องการทำอะไร ซึ่งจะต้องเขียนให้ สอดคล้องกับคำถามการวิจัย และเป็นแนวทางในการดำเนินการวิจัย เมื่อมาถึงบทนี้ จะกล่าวถึงการกำหนดขอบเขตของการวิจัยว่า ในการดำเนินการวิจัยนั้นนักวิจัย ควรจะกำหนดขอบเขตในด้านใดบ้าง และควรทำอย่างไร มีข้อพึงระวังอย่างไรบ้าง ดังรายละเอียดต่อไปนี้



การกำหนดขอบเขตของการวิจัย

ในการดำเนินการวิจัยนั้น จำเป็นจะต้องกำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้ เพื่อให้ผู้ทำวิจัยได้ดำเนินการภายใต้สิ่งที่ตนได้วางกรอบไว้ มิเช่นนั้นแล้วนักวิจัยจะไม่มี ทิศทางในการดำเนินงาน ทำให้เกิดอาการสะเปะสะปะ ทำไปเรื่อย ซึ่งสิ่งที่นักวิจัยต้อง กำหนดไว้ในขอบเขต ได้แก่ ขอบเขตด้านเนื้อหาหรือประเด็นที่ศึกษา ขอบเขต ด้านระเบียบวิธีวิจัย ขอบเขตด้านพื้นที่ และ/หรือขอบเขตด้านระยะเวลาเช่นเดียวกับ ทิวต์ถ์ มณีโชติ (2560, ออนไลน์) ซึ่งได้กล่าวว่าขอบเขตการวิจัย หมายถึง การจำกัด

หรือกำหนดขอบเขตให้แก่การวิจัยไม่ควรนำไปปนกับข้อจำกัดของการวิจัยซึ่งมักจะกล่าวถึงในตอนท้าย การกำหนดขอบเขตการวิจัยนั้น อาจกำหนดได้หลายอย่าง เช่น

1. ขอบเขตที่เกี่ยวกับเนื้อหาที่ศึกษา
2. ขอบเขตที่เกี่ยวกับกลุ่มตัวอย่าง
3. ขอบเขตที่เกี่ยวกับเวลา
4. ขอบเขตที่เกี่ยวกับวิธีการรวบรวมข้อมูล
5. ขอบเขตที่เกี่ยวกับตัวแปรที่ต้องศึกษา

การเขียนขอบเขตของการวิจัย จะต้องระบุให้ชัดเจน และถ้าเป็นไปได้ควรให้เหตุผลไว้ด้วยว่าทำไมจึงกำหนดขอบเขตไว้เช่นนั้น

ขอบเขตด้านเนื้อหาหรือประเด็นที่ศึกษา

สำหรับขอบเขตด้านเนื้อหา หรือบ่อยครั้งในงานวิจัยเชิงคุณภาพมักเรียกว่า ประเด็นที่ศึกษาที่นี้ขึ้นอยู่กับความคุ้นชินของแต่ละหน่วยงาน เหตุที่เราต้องกำหนดขอบเขตด้านเนื้อหาหรือประเด็นที่ศึกษานั้น เพื่อเอาไว้เป็นทางเดินสำหรับนักวิจัย ว่าต้องศึกษาเรื่องอะไร มีวงจำกัดกว้างมากน้อยเพียงใด ซึ่งประเด็นเหล่านี้ นักวิจัยจำเป็นต้องกำหนดให้รอบด้านเพื่อให้สามารถตอบคำถามการวิจัยที่ตนเองสนใจได้อย่างครบถ้วน

ขอบเขตด้านกลุ่มเป้าหมาย สถานที่หรือสนามการวิจัย

ในงานวิจัยเชิงคุณภาพนั้นจะเรียกว่าสนามการวิจัย เพราะจุดที่นักวิจัยต้องลงไปเก็บข้อมูลนั้นจะกำหนดเป็นภาพกว้าง ๆ มีอาณาบริเวณที่กำหนดไว้ โดยงานวิจัยเชิงคุณภาพนั้นจะทำการศึกษาปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ศึกษาความเป็นพลวัตของปรากฏการณ์มากกว่าการไปจับตัวบุคคลมานั่งกรอกแบบสอบถาม ดังที่เห็นกันเจเนตาในลักษณะของงานวิจัยเชิงปริมาณ ดังนั้นนักวิจัยต้องกำหนดสนามการวิจัยให้ชัดว่าจะเข้าไปศึกษา ณ แหล่งใด เพื่อเป็นการกำหนดขอบเขตในการนำเสนอผลว่าข้อค้นพบที่เกิดขึ้นนี้ เกิดในสนามแห่งนี้เท่านั้น

CHAPTER

06

การศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง กับการวิจัยเชิงคุณภาพ

ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพจากแนวคิดทฤษฎีสู่การปฏิบัติ

“การทบทวนไม่ใช่แค่การรวบรวม แต่ต้องประเมินด้วย” (โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์, 2553, น. 38) ผู้เขียนมีความเห็นด้วยเป็นอย่างยิ่งกับวลีดังกล่าว ทั้งนี้ เพราะการศึกษาทฤษฎี แนวคิด เอกสาร วรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องนั้น นักวิจัยต้องใช้วิจารณญาณที่ค่อนข้างสูงในการเลือกเอกสารต่าง ๆ มาศึกษา และทำการประเมินว่าเอกสารที่หยิบมานั้นมีความน่าเชื่อถือ และเกี่ยวข้องกับงานวิจัยของตนมากน้อยเพียงใด มิใช่เป็นเพียงแค่การรวบรวมงานที่เกี่ยวข้องแล้วนำมาจัดพิมพ์ลงในเล่มรายงานวิจัยเท่านั้น



ความหมายและความสำคัญของการทบทวนวรรณกรรม

ใครจะทำวิจัยเรื่องใด ต้องไปศึกษาวรรณกรรมหรือทบทวนวรรณกรรม ให้มาก ๆ (สิน พันธุ์พินิจ, 2551, น. 71) ทั้งนี้เพราะวรรณกรรมนั้น เป็นปัจจัยป้อนสู่กระบวนการวิจัยที่สำคัญ เพราะการศึกษาวรรณกรรมนั้นจะเป็นประโยชน์อย่างมาก ต่อการสร้างแนวคิด ทฤษฎี และข้อมูลเชิงประจักษ์สำหรับการกำหนดเรื่องวิจัย อีกทั้งยังเป็นกรอบสำหรับกำหนดสิ่งที่จะศึกษาและเป็นเสมือนเกณฑ์ฐาน เพื่อเอาไว้

เปรียบเทียบกับผลการวิจัย (Punch, 1998, p. 44; Creswell, 1994, p. 21) ทั้งนี้ นักวิจัยควรศึกษาวรรณกรรมก่อนที่จะกำหนดแนวคิด วัตถุประสงค์ หรือขอบเขตของการวิจัย จนกระทั่งรวมไปถึงนิยามศัพท์ในงานวิจัยเสียด้วยซ้ำไป

การศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องนั้นจะช่วยให้แก่นักวิจัยสามารถวางแผนดำเนินงานวิจัยให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ภายใต้ข้อจำกัดทางด้านเวลางบประมาณและสิ่งอื่น ๆ ที่มีอยู่ นั่นคือ นักวิจัยสามารถดำเนินงานวิจัยให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้โดยใช้เวลาและงบประมาณน้อย รวมทั้งเป็นไปอย่างถูกต้องและเหมาะสมตามคุณภาพและมาตรฐานทางวิชาการด้วย นักวิจัยจึงไม่ควรมองข้ามความสำคัญของการทำวิจัยในขั้นตอนนี้

ในการรวบรวมวรรณกรรมนั้นมิใช่เพียงการนำเอกสารที่นักวิจัยอ่านเจอแล้วนำมาต่อ ๆ กันเป็นชั้น ๆ ดังที่มักชอบบอกกล่าวกันว่า วรรณกรรมตัดปะ ซึ่งการกระทำเช่นนั้นจะก่อให้เกิดประโยชน์น้อยมากต่อความรู้ที่ผู้อ่านรวมถึงนักวิจัยที่จะได้รับนักวิจัยมือใหม่หลายคนอาจจะยังเข้าใจคลาดเคลื่อนเกี่ยวกับการศึกษาเอกสารวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องผิดพลาดอยู่บ้าง หลายคนยังเข้าใจว่าในการศึกษาเอกสารวรรณกรรมนั้นต้องให้มีจำนวนมาก ๆ เข้าไว้ก่อนโดยไม่คำนึงว่า เอกสารเหล่านั้นจะเชื่อมโยงกันหรือไม่เพียงแค่นำมาเรียงต่อ ๆ กันเป็นพอ



ประโยชน์ของการทบทวนวรรณกรรม

ในการทบทวนวรรณกรรมนั้นจะช่วยให้แก่นักวิจัยได้รับประโยชน์ต่าง ๆ ดังที่นักวิชาการได้ให้ข้อคิดดังนี้

ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ (2538, น. 34-35) ได้กล่าวว่า ประโยชน์ของการศึกษาวรรณกรรมมีดังนี้

1. เพื่อค้นหาความจริง เป็นความจริงระดับสูงที่ผ่านการพิสูจน์แล้วว่าเป็นอย่างไร

CHAPTER 07

ขั้นตอนการวิจัยเชิงคุณภาพ

ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพจากแนวคิดทฤษฎีสู่การปฏิบัติ

การดำเนินการวิจัยนั้นเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องโดยมีจุดเริ่มต้นกระทั่งถึงจุดสิ้นสุด ซึ่งในจุดเริ่มต้นของการวิจัยนั้นจะเริ่มที่การกำหนดปัญหา การกำหนดขอบเขต เก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล และการสรุปผลการวิจัย ซึ่งเนื้อหาในบทนี้จะกล่าวถึงขั้นตอนการวิจัยโดยเริ่มที่การออกแบบการวิจัย การเลือกกลุ่มเป้าหมาย และการทำงานภาคสนามตามลำดับ



การออกแบบการวิจัย

ความหมายของการออกแบบการวิจัย

ชาย โพรทิสิตา (2550, น. 107) ได้กล่าวว่า การออกแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ คือ แผนที่ทางความคิดของนักวิจัยที่จะบอกว่าในการทำวิจัยเพื่อบรรลุถึงคำตอบที่เขาสนใจนั้น เขาจะต้องทำอะไรบ้าง จะทำอย่างไร จะทำอะไรก่อนอะไรหลัง และจะเกี่ยวข้องกับใครบ้าง แผนที่ทางความคิดนี้เหมือนกับแผนที่ของนักเดินทางตรงที่มันทำหน้าที่ให้แนวทางในการทำวิจัยเพื่อไปถึงคำตอบที่ต้องการ

เท่านั้น นักวิจัยอาจจะปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ในการทำงานให้ต่างออกไปจากที่ออกแบบไว้แต่แรกก็ได้ ถ้าเห็นว่ามีเหตุผลอันสมควร คุณสมบัติอีกอย่างหนึ่งของแผนที่ทางความคิดสำหรับการทำวิจัย คือ แต่ละขั้นตอนแต่ละองค์ประกอบใน “แผนที่การวิจัย” นี้ต่างก็มีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน ชนิดที่เมื่อมีการปรับเปลี่ยนในองค์ประกอบอันหนึ่งก็จะมีผลกระทบต่อองค์ประกอบที่เหลืออื่น ๆ ไม่โดยตรงก็โดยอ้อม

ในขณะที่ บุญมี พันธุ์ไทย (2553, น. 48) ได้กล่าวว่า การออกแบบการวิจัยนั้น หมายถึง การกำหนดแนวทางหรือแผนการดำเนินงานในการทำวิจัยเพื่อให้ได้มาซึ่งคำตอบหรือผลการวิจัยที่เชื่อถือได้ โดยมีการระบุรายละเอียดของขั้นตอนต่าง ๆ ในการทำวิจัยว่า ในแต่ละขั้นตอนผู้วิจัยจะต้องทำอะไรบ้างและทำอย่างไร เมื่อออกแบบการวิจัยเสร็จแล้วก็จะได้แบบวิจัย ซึ่งเปรียบเสมือนการสร้างบ้านเสร็จแล้วก็จะได้แปลนบ้าน

ทำนองเดียวกับ ผ่องพรรณ ตรียมงคลกุล (2555) ได้ให้ความหมายเป็นสองทางซึ่งมีลักษณะที่สอดคล้องกันโดยในความหมายแรกกล่าวว่า แบบการวิจัยเป็นรูปแบบเฉพาะของการวิจัยเพื่อตอบสนองจุดมุ่งหมายการวิจัยหนึ่ง ๆ เช่น การทดลองแบบต่าง ๆ การวิจัยเชิงสหสัมพันธ์ เป็นต้น และในอีกความหมายหนึ่ง คือ การวางโครงสร้าง/กรอบการวิจัยครอบคลุมตั้งแต่การกำหนดปัญหาวิจัย การวางกรอบตัวแปร การเก็บข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และการสรุปผล (การทำพิมพ์เขียวการวิจัย)

เดอส์ วาอุส (De Vaus, 2006, ออนไลน์) กล่าวว่า การออกแบบการวิจัยนั้น หมายถึง กลยุทธ์หรือแผนการทั้งหมดที่นักวิจัยเลือกใช้เพื่อดำเนินการวิจัย ซึ่งแผนการนี้จะกล่าวถึงตั้งแต่การเก็บรวบรวมข้อมูล การวัดและการวิเคราะห์ข้อมูล

ไวร์สมา (Wiersma, 2000, p.104) กล่าวว่า การออกแบบการวิจัยเป็นกลยุทธ์ที่ต้องใช้วิจารณ์ญาณในการวิจัย เพื่อให้การวิจัยมีความสอดคล้อง ดังนั้นการออกแบบการวิจัยจึงไม่ใช่การเลือกแบบการวิจัยให้เหมาะสมเท่านั้น

CHAPTER

08

การสร้างเครื่องมือ การวิจัยเชิงคุณภาพ

ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพจากแนวคิดทฤษฎีสู่การปฏิบัติ

แม้ว่าตัวผู้วิจัยจะเป็นเครื่องมือหลักของการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ หากแต่นักวิจัยเมื่อลงไปทำการเก็บข้อมูลโดยที่ไม่มีการเตรียมความพร้อมหรือวัสดุอุปกรณ์ เครื่องช่วยต่าง ๆ ย่อมได้ข้อมูลที่ไม่ครบถ้วนหรือได้ข้อมูลที่ไม่ดีพอ ดังนั้นเมื่อนักวิจัยจะลงไปในสนามเพื่อทำการเก็บรวบรวมข้อมูลนั้นจำเป็นจะต้องมีอุปกรณ์หรือเครื่องมือที่ใช้สำหรับช่วยในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อให้สะดวกสำหรับนักวิจัยและเก็บข้อมูลได้ครบถ้วนตามประเด็นที่ต้องการ

สำหรับเครื่องมือหรือวิธีการที่นิยมใช้เป็นหลักในการเก็บรวบรวมข้อมูลในงานวิจัยเชิงคุณภาพนั้น ได้แก่ การสังเกต การสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม ซึ่งในบทนี้จะกล่าวถึงประเภท และวิธีการสร้างเครื่องมือแต่ละชนิด



การสังเกต

การสังเกตในการวิจัยเชิงคุณภาพนั้นผู้วิจัยอาจใช้แบบสังเกตเป็นตัวช่วยในการสังเกตเหตุการณ์เรื่องราวต่าง ๆ ทั้งนี้แบบสังเกตเป็นเครื่องมือชนิดหนึ่งที่ใช้ใน

การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยผู้วิจัยต้องมีความรู้ ความเข้าใจ และความชำนาญในการใช้ เพราะผู้วิจัยจะต้องดำเนินการสังเกตสิ่งต่าง ๆ ประเด็นต่าง ๆ ตามแบบสังเกตที่กำหนดไว้ ดังนั้นข้อมูลที่ได้จึงขึ้นอยู่กับตัวผู้สังเกตเป็นหลัก ซึ่งการสังเกตนั้นก็ถือการศึกษาเพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับบุคคล โดยใช้ประสาทสัมผัสของผู้สังเกตเฝ้าดูพฤติกรรมต่าง ๆ ที่บุคคลนั้นแสดงออกมาในลักษณะที่เป็นจริง ตามธรรมชาติ โดยมีวัตถุประสงค์ที่แน่นอนในการดู และไม่มีการควบคุมสถานการณ์ที่ทำการศึกษา ซึ่งการสังเกตนั้นอาจมีหลายลักษณะ

ประเภทของการสังเกต

1. การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participation Observation) เป็นการสังเกตที่ผู้สังเกตเข้าไปมีส่วนร่วมอยู่ในเหตุการณ์ที่สังเกต หรือผู้สังเกตได้เข้าไปเป็นสมาชิกคนหนึ่งของกลุ่มผู้ถูกสังเกตหรือกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย เช่น การสังเกตการประชุมของครูประจำชั้น ผู้สังเกตจะเข้าไปร่วมประชุมพร้อมกับผู้ถูกสังเกตด้วย และจะค่อย ๆ ใช้เทคนิคการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการประกอบการเก็บข้อมูลจากผู้ร่วมประชุม หรือการสังเกตพฤติกรรมการดำเนินชีวิตของพนักงานอาบอบนวด ผู้สังเกตจะต้องเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมอาบอบนวด อาจเป็นไปในฐานะพนักงานหรือผู้ใช้บริการก็แล้วแต่เทคนิคของผู้สังเกต การสังเกตแบบมีส่วนร่วมนี้จะทำให้ได้ข้อมูลที่ตรงกับสภาพความเป็นจริงมาก เพราะผู้ถูกสังเกตจะแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ อย่างเป็นธรรมชาติ ไม่รู้สึกถึงการเป็นผู้ถูกจ้องเฝ้ามอง

2. การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participation Observation) เป็นการสังเกตที่ผู้สังเกตไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมอยู่ในเหตุการณ์ที่สังเกต หรือไม่ได้เข้าไปเป็นสมาชิกคนหนึ่งของกลุ่มผู้ถูกสังเกต เช่น การสังเกตพฤติกรรมการสอนของนิสิตฝึกสอน ผู้สังเกตจะไม่เข้าไปยุ่งหรือเข้าไปนั่งเรียนกับนักเรียน ผู้สังเกตอาจนั่งสังเกตอยู่ภายนอกห้องเรียนใช้ทักษะการฟัง หรือชำเลืองแลมองพฤติกรรมของนิสิตฝึกสอนกับนักเรียน การสังเกตแบบนี้อาจทำให้ผู้ถูกสังเกตหรือกลุ่มตัวอย่างรู้ว่า

CHAPTER

09

การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิจัยเชิงคุณภาพ

ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพจากแนวคิดทฤษฎีสู่การปฏิบัติ

หลังจากที่ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือเพื่อเป็นตัวช่วยในการเก็บรวบรวมข้อมูลแล้ว จากนั้นนักวิจัยก็ต้องนำเครื่องมือวิจัยที่สร้างขึ้นไปทำการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งข้อมูลแต่ละชนิด แต่ละประเภทล้วนมีเทคนิค วิธีการ ความยากง่ายในการเก็บที่แตกต่างกัน ซึ่งในบทนี้ผู้เขียนจะได้นำเสนอวิธีการเก็บข้อมูลตามลักษณะของเครื่องมือในแต่ละประเภทที่สืบเนื่องมาจากบทที่ผ่านมา และยกตัวอย่างของข้อมูลในแต่ละประเภทเพื่อให้เห็นภาพได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

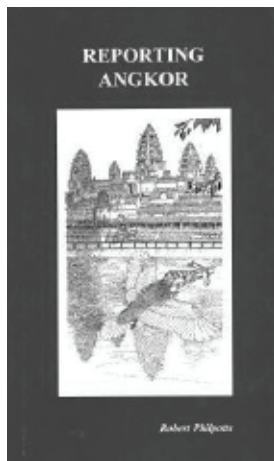


การบันทึกภาคสนาม

“บันทึกภาคสนาม” (อานันท์ กาญจนพันธุ์, 2557) ในทางมานุษยวิทยา ถือเป็นงานที่มีความสำคัญ ในความเป็นจริง การบันทึกเรื่องราวต่าง ๆ ไม่ได้เป็นเรื่องเฉพาะนักมานุษยวิทยาเท่านั้น แต่เป็นเรื่องของใครก็ตามที่สนใจและต้องการที่จะเข้าใจคนอื่น ในปี ค.ศ. 1296-1297 นักเดินทางชาวจีน ชื่อ Chou Ta Kuan ได้บันทึกการเดินทางไปนครวัดในหนังสือชื่อ “Reporting Angkor” โดยเป็นมุมมองของคนในยุคนั้น งานดังกล่าวมีการแปลหลายภาษา



ผู้เขียนต้นฉบับ Chou Ta Kuan



หนังสือที่ถูกแปลโดย Robert Philpotts

ภาพที่ 10 บันทึกภาคสนามของ Chou Ta Kuan

ที่มา: <https://www.bookdepository.com/Reporting-Angkor-Robert-Philpotts/9780946623914>

ในปี พ.ศ. 2486 นักวิชาการไทยก็มีการบันทึกเช่นเดียวกัน มีงานบันทึกซึ่งแปลกเป็นอย่างยิ่ง คือ เรื่อง “ผิในล้านนาไทย” เป็นบันทึกที่เขียนโดย เจ้าแก้วมงคล ผู้เป็นลูกหลานเจ้าเมืองน่าน ต่อมาเป็นปลัดจังหวัดเชียงราย และได้เห็นพิพิธโหว้ผิเมือง ซึ่งเป็นช่วงเวลาก่อนที่หัวเมืองเหนือจะถูกรวบเป็นส่วนหนึ่งของสยาม

ในงานของบุญช่วย ศรีสวัสดิ์ ที่เป็นการบันทึกวัฒนธรรมตามแนวชาติพันธุ์วรรณา ซึ่งเป็นต้นแบบของงานมานุษยวิทยาในภายหลัง บุญช่วย ศรีสวัสดิ์ ได้เดินทางไปยังประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อพบปะชาวพม่า ไทใหญ่ จีน โดยเฉพาะไทลื้อ ได้บันทึกเป็นหนังสือเรื่องคนไทยในประเทศจีนชื่อว่า “ลื้อ คนไทยในประเทศจีน” (2498) เป็นบันทึกที่เป็นงานเขียนและมีภาพถ่ายที่ทำให้เห็นภาพของผู้คน บันทึกนี้

CHAPTER

10

การวิเคราะห์ข้อมูล การวิจัยเชิงคุณภาพ

ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพจากแนวคิดทฤษฎีสู่การปฏิบัติ

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพนั้นจะมีลักษณะเฉพาะตัวที่แตกต่างจากการวิจัยเชิงปริมาณอยู่บ้าง ซึ่งกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพนั้นจะเริ่มกระทำตั้งแต่การลงมือเก็บข้อมูล หรือเริ่มลงเข้าสู่สนาม ทั้งนี้จะกระทำไปพร้อม ๆ กันตลอดระยะเวลาการเก็บข้อมูล เรื่อยไปจนกระทั่งหลังจากเสร็จสิ้นการเก็บข้อมูลก็ยังคงกระทำต่อไป ซึ่งลักษณะการกระทำดังนี้จึงเป็นจุดที่ต่างจากการวิจัยเชิงปริมาณตั้งที่กล่าวผ่านมาข้างต้น สำหรับในบทนี้ผู้เขียนได้กล่าวถึงกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูล ตั้งแต่เริ่มเข้าสู่สนาม การตรวจสอบข้อมูล การใช้ทฤษฎีช่วยในการวิเคราะห์ข้อมูล จวบจนกระทั่งการวิเคราะห์ข้อมูลเสร็จสิ้น



เงื่อนไขการวิเคราะห์ข้อมูล

มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่นักวิจัยเชิงคุณภาพจะต้องเข้าใจในธรรมชาติของการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ซึ่งหากใช้แนวคิดของการวิจัยเชิงปริมาณมาวิเคราะห์แล้วจะทำให้ผลการวิเคราะห์นั้นขาดตกพร่อง ได้ข้อสรุปที่ไม่ครบถ้วนหรืออาจสรุปเป็นคนละเรื่องละราวกันไป ซึ่งเงื่อนไขหรือธรรมชาติของการวิเคราะห์ข้อมูล

เชิงคุณภาพนั้นเป็นเรื่องที่ละเอียดและซับซ้อน ดัง สุภางค์ จันทวานิช (2559, น. 11) ได้กล่าวว่า

1. การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพนั้นจะเริ่มกระทำไปพร้อมกับ การเก็บรวบรวมข้อมูล และกระทำต่อไปจนกระทั่งหลังจากเสร็จสิ้นการเก็บรวบรวมข้อมูล อธิบายโดยละเอียดได้ว่า ในการดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพนั้น มีจุดมุ่งหมายที่แตกต่างไปจากการวิจัยเชิงปริมาณนั้นคือ การวิจัยเชิงปริมาณนั้น จะเป็นการศึกษาแนวคิดทฤษฎีโดยละเอียดก่อนแล้วจึงนิรนัยแนวคิดทฤษฎีนั้น ออกมาเพื่อกำหนดเป็นสมมติฐาน จากนั้นจึงออกไปเก็บข้อมูลเพื่อยืนยันแนวคิด ทฤษฎี ซึ่งกระบวนการเหล่านี้ จะค่อนข้างตรงกันข้ามกับกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ การวิจัยเชิงคุณภาพนั้นจะมีจุดมุ่งหมายเพื่ออธิบายปรากฏการณ์ที่ผู้วิจัยสนใจ โดยจะต้องลงสนามไปทำการเก็บรวบรวมข้อมูลให้รอบด้านแล้วจึงสร้างข้อสรุปอุปนัย เพื่อให้ได้ข้อสรุปสำหรับปรากฏการณ์นั้น ๆ และกระทำการทดสอบข้อสรุปที่ผู้วิจัย สร้างขึ้นกระทำไปเรื่อย ๆ จนข้อสรุปนั้นสรุปได้ครบถ้วน ถูกต้อง ดังนั้นนักวิจัยเชิง คุณภาพจึงจะไม่ได้เริ่มต้นด้วยการเลือกกรอบแนวคิดทฤษฎีใดทฤษฎีหนึ่งมากำหนด เป็นแนวทางการศึกษาปรากฏการณ์ ตลอดจนการตั้งสมมติฐานก็ได้เคร่งครัด มากนัก ซึ่งจากเหตุข้างต้นจะทำให้เห็นว่านักวิจัยเชิงคุณภาพจะต้องดำเนินการ วิเคราะห์ข้อมูลตั้งแต่กระบวนการเข้าสู่สนาม และกระทำเรื่อยไปจนกระทั่งหลังจาก ออกสนามมาแล้วนั่นเอง

2. การวิเคราะห์ข้อมูลต้องมีข้อมูลจากมุมมองของคนใน ประเด็นนี้ สามารถทำความเข้าใจได้ว่า นักวิจัยไม่ควรที่จะตัดสินหรืออธิบายปรากฏการณ์ต่าง ๆ ด้วยความคิดหรือทฤษฎีของนักวิจัยเองซึ่งเราเรียกว่า คนนอก (etic) トラバใดที่ นักวิจัยยังไม่เข้าใจปรากฏการณ์หรือวิถีชีวิตของปรากฏการณ์นั้น หรือนักวิจัยยังไม่ เป็นคนใน (emic) ซึ่งหากนักวิจัยด่วนสรุปโดยการเป็นคนนอกจะทำให้ข้อสรุปนั้น ผิดพลาด ปรากฏการณ์หรือกลุ่มเป้าหมายจะถูกมองโดยผ่านความคิดหรือทฤษฎี

CHAPTER

11

การนำเสนอผลการวิจัย เชิงคุณภาพ

ส:เบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพจากแนวคิดทฤษฎีสู่การปฏิบัติ

อีกหนึ่งบทบาทของนักวิจัย หลังจากที่ได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล และทำการวิเคราะห์ข้อมูลแล้วนั้นคือ การสื่อสารให้ผู้ที่อ่านงานวิจัยที่นักวิจัยดำเนินการนั้นได้เข้าใจให้ตรงกับความต้องการของนักวิจัย ซึ่งหากเป็นลักษณะการนำเสนอด้วยวาจามีการซักถามโต้ตอบระหว่างผู้ฟังและผู้นำเสนอ ความเข้าใจที่ตรงกันก็จะเกิดขึ้นได้โดยง่าย แต่หากเป็นการนำเสนอโดยผ่านรูปเล่มที่สมบูรณ์ของรายงานวิจัยหรือในลักษณะบทความที่ต้องย่อรายงานฉบับนั้นมาให้เหลือเพียง 10 – 20 หน้า ซึ่งเป็นการสื่อสารทางเดียวของผู้เขียนรายงานไปยังผู้อ่าน ผู้อ่านย่อมแปลความโดยใช้สามัญสำนึกของตนเองเป็นหลัก ดังนั้น ถ้าผู้เขียนนำเสนอผลไม่ชัดเจนเพียงพอแล้ว ความตั้งใจของผู้เขียนที่ตั้งใจนำเสนอในประเด็นต่าง ๆ อาจผิดเพี้ยนไปได้

สำหรับการเขียนรายงานฉบับเต็มหรือฉบับบทความนั้น รัตนะ บัวสนธิ (2558) ได้กล่าวว่า สิ่งที่ต้องคำนึงถึงนั้นจำเป็นจะต้องตอบคำถามสำคัญ ๆ กับตัวเองให้ได้ว่า 1) วัตถุประสงค์ของการวิจัยคืออะไร ต้องการคำตอบที่มีจุดเน้นในเรื่องอะไร เช่น ระหว่างมุ่งเน้นการเสนอภาพการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาว่าชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนในการจัดการศึกษาอย่างไรบ้าง หรือมุ่งเน้นที่กระบวนการชักชวนให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนในการจัดการศึกษาว่า

ต้องใช้วิธีการใดบ้างในการดึงชุมชนเข้ามาที่โรงเรียน 2) แหล่งเผยแพร่คืออะไร ระหว่างการตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารทางวิชาการซึ่งมีลักษณะเป็นบทความ หรือเป็นเอกสารทางวิชาการเพื่อประกอบการสำเร็จการศึกษาซึ่งมีรูปแบบฉบับเต็ม (เช่น ปริญญาโท หรือวิทยานิพนธ์) 3) กลุ่มผู้อ่านงานวิจัยคือใคร ระหว่างนักวิชาการในกลุ่มสาขาวิชาชีพเดียวกัน ผู้บริหารองค์กร ผู้ปฏิบัติงาน ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องที่ทำวิจัย สาธารณะชนทั่วไป หรืออาจารย์ผู้สอนวิทยานิพนธ์ ประเด็นเหล่านี้จะช่วยให้ นักวิจัยเลือกรูปแบบในการเขียนรายงานได้ตรงตามความต้องการมากยิ่งขึ้น



ส่วนประกอบของรายงานวิจัย

แม้ว่าผู้วิจัยตัดสินใจเลือกได้แล้วว่า ต้องการเสนองานวิจัยในประเด็นใด เลือกที่จะเผยแพร่ในลักษณะใด และกำหนดกลุ่มผู้อ่านงานวิจัยได้แล้วว่าเป็นใคร แต่สุดท้ายตามแนวคิดของนักวิชาการหลาย ๆ ท่านต่างเห็นตรงกันว่าส่วนประกอบที่สำคัญของการนำเสนองานวิจัยนั้นควรประกอบด้วย ส่วนเริ่มต้น ส่วนกลาง และส่วนสุดท้าย (องอาจ นัยพัฒน์, 2548; สีน พันธุ์พินิจ, 2551; รัตนะ บัวสนธ์, 2558; ไพฑูรย์ เวทการ, 2561) ซึ่งในแต่ละส่วนนั้นจะมีจุดมุ่งหมายที่แตกต่างกันไป กล่าวคือ ส่วนเริ่มต้นนั้นจะเป็นการเขียนเพื่อบอกให้ผู้อ่านทราบว่านักวิจัยเป็นใคร กำลังจะทำอะไร ในขณะที่ส่วนกลางนั้น จะบอกเกี่ยวกับกระบวนการดำเนินงานของนักวิจัยว่าทำอะไรมาบ้าง และได้ข้อค้นพบอะไรบ้าง และสำหรับส่วนสุดท้ายนั้นเป็นการสรุปให้เห็นว่าทั้งหมดนั้นกล่าวถึงอะไร รวมทั้งข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการนำข้อค้นพบจากการวิจัยไปใช้หรือทำวิจัยในแง่มุมอื่น ๆ ให้ลุ่มลึกต่อไป



การวางแผนการเขียนรายงานวิจัย

ในการเตรียมตัวเขียนรายงานวิจัยนั้น Alex (2016) ได้แนะนำเคล็ดลับ 8 ขั้นตอนของการเขียนรายงานไว้ดังนี้

หนังสือแนะนำ



290
บาท

สื่อพิมพ์เพื่อการศึกษา

Print media for education

ผู้แต่ง: รศ. ดร. ทิพรรัตน์ สิทธิวงษ์

“สื่อพิมพ์เพื่อการศึกษา” มีใช้เพียงแค่หนังสือหรือเอกสารทั่วไปเท่านั้น แต่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการถ่ายทอดความรู้ไปสู่ผู้อ่านโดยผ่านการรับรู้ทางสายตา มีคำถามเกิดขึ้นมากมายเกี่ยวกับสื่อพิมพ์เพื่อการศึกษา ถึงความสำคัญของสื่อพิมพ์เพื่อการศึกษากระบวนการพิมพ์ ออกแบบสารอย่างไรให้อ่านและเข้าใจง่าย ดึงดูดความสนใจ ตัวอักษรควรใช้แบบไหนขนาดเท่าไร การจัดหน้าพิมพ์ทำอย่างไร กราฟและแผนภูมิ การเชื่อมโยงข้อความในรูปแบบของข้อความหลายมิติและสื่อหลายมิติ ช่วยส่งเสริมการรับรู้ได้อย่างไร มีกระบวนการทดสอบประสิทธิภาพสื่ออย่างไร ทุกอย่างที่เป็นคำถาม คุณหาคำตอบเหล่านั้นได้ในหนังสือเล่มนี้



350
บาท

การประเมินการปฏิบัติ แนวคิดสู่การปฏิบัติ

ผู้แต่ง: ผศ. ดร. ภรตยาภรณ์ โดฬพิทักษ์

ทักษะในศตวรรษที่ 21 มีความซับซ้อนมากขึ้นกว่าที่จะประเมินได้ด้วยวิธีการวัดแบบดั้งเดิม ดังนั้น การประเมินการปฏิบัติ (Performance Assessment) จึงเป็นทางเลือกที่เหมาะสมกับการประเมินทักษะของผู้เรียนในยุคปัจจุบัน และเป็นทั้งวิธีการตรวจสอบการใช้ความคิดและทักษะในระดับสูงของผู้เรียนที่สอดคล้องกับการพัฒนาผู้เรียนแบบองค์รวม หนังสือเล่มนี้นำเสนอแนวคิดการประเมินการปฏิบัติ และวิธีการออกแบบการประเมินในรูปแบบต่าง ๆ โดยมีข้อช่วยของการเคลื่อนไหวทางร่างกายที่ใช้ทั้งสมองและจิตใจ ซึ่งผู้เรียนทำงานร่วมกันและประยุกต์ใช้แนวคิดและทักษะในการแก้ปัญหาที่ซับซ้อน



250
บาท

การวิเคราะห์พฤติกรรม การเรียนการสอน

ผู้แต่ง: รศ. ดร. ทิพรรัตน์ สิทธิวงษ์

การวิเคราะห์พฤติกรรมการเรียนการสอน จะมีคุณค่าต่อครูและนักศึกษาครูที่ประสงค์จะพัฒนาประสิทธิภาพของการสอนให้ดีขึ้น หากครูหรือนักศึกษาครูนำวิธีการนี้มาใช้ในการสอนของตนเอง จะสามารถทราบพฤติกรรมและวิเคราะห์พฤติกรรมการสอนที่ส่งผลต่อการรับรู้และเรียนรู้ของผู้เรียนได้ การวิเคราะห์พฤติกรรมการเรียนการสอนจึงเปรียบเสมือนกระจกเงาส่องดูตนเอง เพื่อใช้ปรับปรุงและพัฒนาการเรียนการสอน หนังสือเล่มนี้จะเป็นประโยชน์ทั้งครูและนักศึกษาครู รวมทั้งผู้ที่เกี่ยวข้องในการจัดประสบการณ์วิชาชีพทางการศึกษาในเชิงประเมินผลการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู เป็นเครื่องมือในการวิจัยที่ก่อให้เกิดระบบและแนวความคิดใหม่ให้มีประสิทธิภาพและการยอมรับที่กว้างขวางยิ่งขึ้น



☎ 0 5596 8833-8836

f สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

✉ nuph@nu.ac.th



การบริหารและการจัดการ ศึกษาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

ผู้แต่ง: รศ. ดร.ธีรศักดิ์ อุปรมัย อุปไมยอิชัย
ผศ. ดร.สุชาติ บางวิเศษ

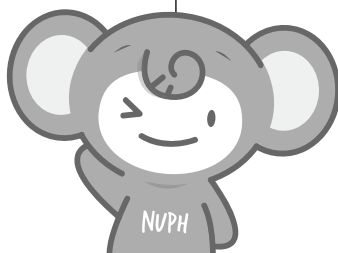
การบริหารและการจัดการศึกษาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน เป็นจุดเริ่มต้นและเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาประเทศไทย อันเกิดจากการหล่อหลอมให้รักในการศึกษา รักในความรู้ รักชาติ รักศาสนา และรักพระมหากษัตริย์ สร้างวัฒนธรรมอันดีงามในความเป็นประเทศไทย ครูและบุคลากรทางการศึกษาทุกท่านต้องศึกษาและเรียนรู้พร้อมนโยบายจากรัฐบาลสู่การพัฒนาให้เกิดประสิทธิผลในตัวผู้เรียนให้มากที่สุด โดยยึดหลักการทฤษฎีสู่แนวทางในการปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมสามารถกระทำได้จริงเกิดผลลัพธ์ที่ตามด้ชนิตัวบ่งชี้และส่งถึงผลกระทบตามมาตรฐานการศึกษาของชาติ ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงความหลากหลายในวัฒนธรรมเชิงพื้นที่และบริบทที่มีความแตกต่างทางเชื้อชาติ การกำเนิดและการเปลี่ยนแปลงภายใต้เศรษฐกิจฐานความรู้สู่การพัฒนาที่ยั่งยืนและความเป็นพลเมืองที่ดีต่อการพัฒนาประเทศไทยสืบไป



เทคนิคการสรุปความ

ผู้แต่ง: ผศ.วรารัตน์ มหามานตรี

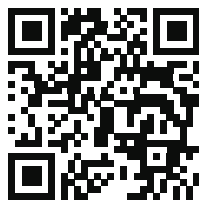
หนังสือเทคนิคการสรุปความเล่มนี้มีเนื้อหาครอบคลุมวิธีการสรุปความงานเขียนประเภทต่าง ๆ ที่พบเห็นได้จากสื่อในชีวิตประจำวัน อาทิ สารคดี บันเทิงคดี บทวิเคราะห์ บทความ บทสัมภาษณ์ โดยนำวิธีการจดบันทึกแบบ Cornell Notes ของ Dr. Walter Pauk มาประยุกต์ใช้ในการเขียนเรียบเรียงเนื้อความสรุป อีกทั้งยังมีการสรุปความในการเขียนผลงานวิจัยเพื่อให้ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการเขียนผลงานวิจัยบางองค์ประกอบ และเพื่อป้องกันการลักลอกและละเมิดลิขสิทธิ์ผลงานวรรณกรรมพร้อมตัวอย่างประกอบอย่างชัดเจนในแต่ละบท เพื่อให้ผู้อ่านสามารถศึกษาเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง จึงเป็นประโยชน์ต่อนักเรียน นักศึกษา ครู อาจารย์ นักวิชาการ และผู้สนใจในทุกสาขาอาชีพ





สำนักพิมพ์
มหาวิทยาลัยนเรศวร

สั่งซื้อหนังสือออนไลน์ จัดส่งถึงบ้านสะดวกรวดเร็ว



สั่งซื้อทันที

กรณีต้องการสั่งซื้อหนังสือปริมาณมาก หรือเข้าชั้นเรียนติดต่อได้ที่
ฝ่ายจัดจำหน่ายสำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยนเรศวร

✉ nuph@nu.ac.th

📘 สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยนเรศวร

☎ 0 5596 8833-8836

🐼 [nup_publishing](https://www.facebook.com/nupublishing)

